

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

—•—•—
Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«Idjtihad» Constantinople

—•—•—
Téléph : 20865

xxviiième ANNÉE

İÇTİHAT

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 358

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye
için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdlısı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

—•—•—
Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi sekizinci sene

LORD THOMAS BERİNGTON MACAULAY

Terceme'i haline bir nazar atf edeceğiz : T. B. Macaulay birer alem olan alimlerdenidir : 1800 Tarihinde Leicester de doğmuştur. İskoçyalı zengin bir tacirin oğludur, 1859 da vefat etmiştir. Tahsilini refah içinde çalıışkan talebelerden olarak bitirmiş ve avukat olmuştur . Fakat da'va vekilliği etmemiş ve 'ilmi da'valar mudafi'i olmak olan muharrirliği tercih etmişti. İlk yazıları **The Edinburgh Review** da çıktı ve nazarı dikkati celb etdi. Bu yazılar ez cümle Milton, Lord Clive, Warren Hastings Lord Bacon haklarında tedkiklerdi .

Aşağıya nümune olarak koyduğumuz HURRİYET mekalesi Milton üzerine tecrübe'i kalemindendir. Protestanlığın mudafi'i olmuştur . 1830 da Hind Şurayı Alisi a'zasından olarak Calcutta ya gönderildi , 1838 de Harbiyye Müsteşarı , 1857 de Lord ve Lordlar kamarasına dahil oldu .

Mecmu'ada çıkan yazıları **Tenkid ve Tarih kalem tecrübeleri** namile toplandı, basıldı. 1860 tarihinde bu eser A. Pichot tarafından Fransızcaya terceme ve neşr olundu, adı **Essais de Critique et d'Histoire** dir. En mühim eseri **İkinci Jacques dan üçüncü Guillaume zamanına kadar İngiltere Tarihi** adlı kitabıdır . Bu büyük eser ifade selisliği ve fikirler yüksekliğiyle temeyyüz eder, urflerin ve seciyyelerin vakıfane bir tasvir olunuşu vardır ki başka yerde nâdir görülür derecededir . Uslubu rengin , zengin ve canlıdır. Samimî bir hurriyyet perverlik şimesi vardır. Çok esef olunur ki ölüm, büyük bir 'alem denilmeye layık olan bu alimi almış , kitap yarım kalmıştır . Eserin tek bir kusuru vardı o da planının pek fazla geniş tutulmuş olmasıdır . Meselâ 16 sene için beş kalın cild tahsis etmişti . Bu kitap kısmen A. Pichot , kısmen J. de Peyronnet tarafından Fransızca ya çevrilmiştir . Vasi' ma'lûmatile, feyyaz muhayyilesile, hurriyyete ta'abbüdile Macaulay güneş bakışlı bir ilm ve fikir adamı ve aynı zamanda bir devlet recülü olmuştur . A. D.

HURRİYET

Evvelâ en fena tarafını göstermek inkılapların seciyyesidir. İnsanlar hurriyyeti kullanabilmeleri için bir kaç zaman hür olmuş olmaları lâzımdır. Bağları çok olan memleketlerde şarab içmekdeki i'tidalsızlık, ekseriya, nâdir dir . Şarabın nâdir olduğu memleketlerde ise şarab içmekdeki ifrat pek umûmidir. Esaretten yeni kurtulmuş bir kavm, şimalden gelmiş ve **Rhin** ve yahud Xerès kıyılarında ordugâh kurmuş bir orduya benzetilebilir . Derler ki

böyle bir vaz'iyette bulunan ba'zı askerler ilk def'a alışmamış oldukları ve masraflı böyle bir lüksde bulunmaya muktedir oldukları vakit her tarafda sarhoşluktan başka bir şey görülmez . Fakat , bolluk, aradan çok geçmeksizin, i'tidali öğretir ve , bir kaç ay esnasında şarap her günkü regimin mütemmimi olduktan sonra, bu askerler kendi memleketlerinde hiç bir zaman olmamış oldukları bir derecede i'tidalli olurlar . Aynı suretle hürriyyetin son ve da'imi meyvaları , hakîmâne hareket, i'tidal ve şefkat olur. İlk eserler zalimâne cinayetler, birbirini nakz eden yanlışlıklar, en açık mes'eleler karşısında tereddüd, en şüpheli noktalar üzerinde kati' nasslara kıymet veren iddi'alardır.

İşte bu buhranlı noktalardaki hürriyyetin düşmanları hürriyeti göstermekten zevk alırlar. Hentüz bitirilmemiş olan binanın etrafındaki iskeleyi yıkarlar. Toz bulutlarını, düşen tuğlaları , her türlü kullanışlıktan mahrum odaları ve hey'eti mecmu'anın çirkin intizamsızlığını gösterirler ; ve sonra va'd edilmiş olan ihtişamın ve zinetlerin nerede olduğunu mütekebbirane sorarlar. Eğer bu sefil şaklabanlıklara kıymet verilmek lâzım gelseydi bu dünyada ne eyi bir ev, ne de bir hükûmet bulunmazdı .

Aristote, tabi'atının esrar engiz bir kanunu muktazası olarak ba'zı devrlerde zehirli, çirkin bir yılan şekli almaya mahkûm bir perinin güzel hikâyesini anlatır . Bu şekil değışdirme zamanı esnasında kendisine fenalık yapanlar bu perinin yapmaya kadir olduğu eyiliklerden ebedî bir surette mahrum olurlardı . Fakat , kendisinin bu muvakkat istihale esnasındaki müstekreh şekline rağmen kendisine acımış ve kendisini korumuş olanlara, bir az sonra, tabi'î olan güzel ve semavî şeklile vücudunu gösterirdi . Onların arkalarından giderdi, bütün arzularını yapardı, evlerini zenginliklerle doldururdu , sevgide bahtiyar , harpde muzaffer ederdi .

Hürriyyet aynı cinsden bir peridir . Sürünür, ıslık çalar , ısıtır . Fakat , onu ikrah ile ezmek isteyenlerin vay haline ! Onu korkunç şeklile kabul edenler bahtiyardırlar ; çünkü nihayet **Hürriyyet** güzelliği ve şanlı zamanında onları mükâfatlandırıcaktır. Yeni kazanılan bir hürriyyeti sebep olduğu fenalıklara karşı tek bir ilaç vardır , bu ilaç da hürriyyet

yetdir . Bir mahpus , hücrelerini ilk def'a terk ettiği vakit güneşin ışığına tahammül edemez, renkleri birbirinden ayıramaz, simaları tanıyamaz, fakat bunun ilacı zindanına i'ade edilmek değildir, onu güneşin şu'a'larına alışdırmalıdır. Hakikatin ve hürriyyetin şa'sa'sı esarethanede yarım kör olmuş milletlerin ilk önce gözlerini kamaşıdır bilir . Fakat , bu milletler güneşin şu'a'ına bakmaya devam etsinler , aradan çok geçmeksizin ona tahammül edecek bir hale gelirler. Bir kaç sene içinde insanlar muhakeme etmeyi öğrenirler . İctihadların ifrat derecede şiddeti sakinleşir. Birbirine zıd nazariyyeler , mütakabilen birbirlerini tashih ederler. Hakikatin dağınık unsurları, birbirile mübarezed

farig olur ve birbirleriyle kaynarlar ; ve niha-yet herc ü merçden bir adâlet ve intizam sistemi çıkar .

Zamanımızın ba'zı politikacıları pek açık bir hakikat gibi , hürriyyeti eyi kullanmaya muktedir olmadan evvel hiç bir kavmin hür olmaması lâzım geldiğini bir «principe» olarak koymak i'tiyadındadırlar . Bu ka'ide , eski bir masalın yüzmeyi öğrenmedikce suya girmemeye karar vermiş olan delisine layıktır. Eğer insanlar esaretin kendilerini akıllı ve faziletli kılincaya kadar hürriyyeti beklemeleri lâzımsa kıyamete kadar bekleye bilirler .

Th B. Macaulay

MEDENİYYETİN ÖLÇÜSÜ

Geçen nushamızın **Yeni neşriyat** sütununda, büyük mütefekkirimiz Doktor Cenab Şehabeddin Beyin **Yolların Sesi** nde bu unvanla çıkan makalesinin bir küçük hulâsasını vermişdik . Fakat bu hulâsa bizi kandırmadı ve okuyucularımızı da kandırmamış olsa gerektir. Binaenaleyh bu enfes makaleyi aynen ve tamamen iktibas ve içtihad ın sinesine bir define gibi koymaktan kendimizi alamadık .

Hepimiz medenî olmak davasındayız, fakat acaba ben mi, yoksa komşum mu, hangimiz daha medeniyiz? Medeniyetin bir ölçüsü varmıdır?.. Meselâ siz iyi giyiniyorsunuz, dans bililiyorsunuz, hakkile salon adamısınız, oldukça malûmatınız var. Mamafi bütün bu hususlarda sizden geri kalmış olan komşunuza medenilik itibarile üstünlüğünüz muhakkak değildir. Zira o hassalar medeniyetin yalnız dış yüzünü teşkil eder; medenilik ise görünüşlerden ziyade yürekte ve fikirde var .

Medeniyet âleminin bugünkü telâkkisine göre medeniliğin ölçüsü Fransızların «tolerance» dedikleri « hamuliyet » dir. Meçhulü meçhul ile tayin etmiş olmamak için «hamuliyet» sözünden ne kast edildiğini de söyliyeyim : hamuliyet başkalarının sizden ayrı fikir beslemelerini, size çirkin ve sevimsiz gelen şeyleri beğenmelerini, sizin gördüğünüz işlerin aksini işlemelerini

hoş görmek ve müsamaha ile telâkki etmektir. Şu kadar var ki bu hoş görme hareketi içinizden kendi kendine doğan gizli bir emrin eseri olacak ve ancak kimseye zararı muhakkak olmayan hususlara sarfolunacak. Meselâ tenbelikten, korkudan, yahut kaygusuzluktan ileri gelen müsamaha medenilik alâmeti değil, menfur bir miskinliktir. Diğer cihetten ferde veya cemiyete zararı dokunacak fikirler , hisler veya fiiller karşısında müsamaha göstermek te o suçlara zımnen iştirak etmektir. Binaenaleyh hamuliyet bu mevkilerde gösterilecek geniş mezhebin adı değildir. Bahsi bir fıkra ile izah edeyim : Marinetti isminde bir İtalyan muharriri vardır ki İskenderiyede doğup büyüdüğü için ana dili kadar da Arapça, İngilizce ve Fransızcaı da bilir. Tab'an müfrit bir adamdır ve sanatta fütürizm dedikleri ifrat mesleğinin galyanlı taraftarlarındandır . Bunu Londrada bir konferans vermeğe davet ederler ve mevzu intihabını kendi reyine bırakırlar. Marinetti musahabesine zemin olarak « İngilizlerin ahlâk ve âdetleri » ni tercih eder ve hınca hınç dolu bir salonda konferansını vermeğe başlar . Öyle tahmin edersiniz ki hatip İngiliz kavminin yüksek meziyetlerini sayıp dökecek ve bizzat keşfettiği faziletlerini